

Verksamhetsrapport

efter kvalitetsgranskning av skolornas arbete för
att förebygga studieavbrott i gymnasieskolan
vid Jällagymnasiet i Uppsala kommun

Innehåll

Inledning	sid. 1
Bakgrundsuppgifter om Jällagymnasiet	sid. 1
Bakgrund och syfte	sid. 2
Frågeställningar	sid. 3
Resultat	sid. 3
Metod och material	sid. 5

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av skolornas arbete för att förebygga studieavbrott i gymnasieskolan på yrkesprogram under hösten 2014 och våren 2015. Granskningen vid Jällagymnasiet i Uppsala kommun ingår i detta projekt. Granskningen görs med utgångspunkt från ett antal elever vid den utvalda skolan, (se metodavsnitt). Resultatet avser således endast de elever på skolan vars skolsituation har granskats. Det finns fler elever med frånvaroproblematik på skolan, men deras studiesituation har således inte granskats.

Jällagymnasiet besöktes den 11 och 12 november 2014. Ansvariga inspektörer har Annica Emmervall och Eva Lanteli varit. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av skolornas arbete för att förebygga studieavbrott i gymnasieskolan genomförs i ytterligare 30 skolor. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande rapport. För de skolor som ingått i granskningen ger den övergripande rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Det enskilda beslutet kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Bakgrundsuppgifter om Jällagymnasiet

Jällagymnasiet är en kommunal gymnasieskola i Uppsala kommun med ca 150 elever. Vid skolan finns naturbruksprogrammet med inriktningarna skog, djur, lantbruk, häst och trädgård. Skolan har även introduktionsprogram, gymnasiesärskola, vuxenutbildning inom djurvård och gymnasial vuxenutbildning inom trädgård.

Vid skolan finns en rektor och tre programrektorer.

Bakgrund och syfte

Elever som helt lämnar utbildningssystemet är under stor risk för att hamna utanför arbetsmarknaden och att få såväl ekonomiska som psykosociala problem framöver. Även elever som genomgår gymnasieskolan men inte får slutbetyg, riskerar utanförskap från arbetsmarknaden och vidare studier, särskilt i de fall då eleverna saknar betyg i ett stort antal kurser.

Trots att i stort sett samtliga ungdomar börjar gymnasieskolan är det endast 74 procent av landets 20-åringar som har ett slutbetyg från gymnasiet¹. För de nationella programmen är det yrkesprogrammen som har lägst andel elever som når ett slutbetyg inom tre år. Totalt sett är det knappt en procent av eleverna som startade på ett nationellt program i gymnasiet hösten 2011 som sedan inte finns registrerade i gymnasieskolan år två eller tre. Det vanligaste skälet till att eleverna inte fullföljer sin skolgång är alltså inte att de helt avbryter sina studier – utan istället att de fortsätter vara formellt registrerade i skolan men utan att nå slutbetyg. Detta pekar på att det finns en grupp gymnasieelever med behov av olika anpassningar och stödåtgärder som skolan bör uppmärksamma och rikta förebyggande insatser till.

En del i arbetet med att motverka studieavbrott handlar om att främja närvaro och deltagande i utbildningen, exempelvis genom en god generell undervisning och en trygg skolmiljö. En annan del i arbetet riktar sig *mer specifikt* till de elever som av olika skäl påbörjat en process mot studieavbrott, där det är centralt att skolan identifierar dessa elever samt utreder och sätter in åtgärder som utgår från elevens behov. Ett tydligt uttryck för att en elev är i negativ spiral som kan leda till studieavbrott är när eleven **riskerar att inte nå målen i ett eller flera ämnen** och/eller **har hög frånvaro i skolan**. Det kan finnas flera orsaker till detta, bl.a. problem i den pedagogiska miljön eller i den sociala miljön. Detta kan också samverka med sådana faktorer som inte har sitt ursprung i

¹ Avser elever i den "gamla" gymnasieskolan då den första årskursen elever i den "nya" gymnasieskolan tar examen våren 2014.

skolmiljön t.ex. problem i hemmiljön men där skolan ändå ska stödja eleven till att fullfölja utbildningen.

Kvalitetsgranskningens syfte är därför att granska om elever som riskerar att inte nå kunskapskraven, får det pedagogiska stöd de behöver, för att förebygga att de avbryter sina studier och istället når en yrkesexamen.

Frågeställningar

Förebygger gymnasieskolan studieavbrott genom att möta elevernas behov av pedagogiskt stöd så att eleverna ges möjlighet att nå kunskapskraven och nå en yrkesexamen?

1. Utgör elevens behov grunden för utformande av stödåtgärder för att eleven ska kunna nå kunskapskraven?
2. Motiveras eleven till att delta i och genomföra de åtgärder som formulerats för att eleven ska kunna nå kunskapskraven?
3. Samverkar berörda aktörer inom skolan kring eleven så att stödet genomförs så effektivt som möjligt?

Resultat

Utifrån tidigare nämnda frågeställningar har Skolinspektionen bedömt kvaliteten i hur skolan arbetar med att förebygga Studieavbrott för eleverna i urvalet och identifierat tre prioriterade utvecklingsområden. Dessa beskrivs nedan.

Utvecklingsområden

Utgör elevens behov grunden för utformande av stödåtgärder för att eleven ska kunna nå kunskapskraven?

Här granskas att de stödåtgärder som formulerats är anpassade för den enskilde eleven och om eleven är involverad i arbetet med att ta fram åtgärder. Det kan avse stödbehov i olika ämnen. Det kan också avse olika dimensioner av stöd, exempelvis anpassning av arbetsformer, stöd för att organisera sitt arbete eller stöd för att hantera sociala aspekter av utbildningen. Granskningen innefattar också om och hur åtgärderna och effekter av dem följs upp och utvärderas.

Uppmärksamma elevernas behov

Av intervjuer med elever framgår inte någon enhetlig bild av hur lärare uppmärksammar elevernas behov av stöd och förutsättningar för att uppnå kunskapskraven i olika kurser. Flera av eleverna som Skolinspektionen intervjuat

tycker att det är för många kurser på en gång och ett för snabbt tempo, vilket gör att de inte hinner med de uppgifter de ska göra. En elev säger att "jag har jättesvårt att lämna in allt i tid", och en annan elev uppger att det är "massor som ska in i tid och då blir jag stressad och irriterad och då släpper jag allt". Eleverna kommer då efter i flera kurser och får restuppgifter som de måste arbeta ikapp. Flera elever uppger att det bland annat är därför som de har hög frånvaro. Andra elever beskriver att deras frånvaro har med andra saker att göra, till exempel kompisrelationer eller lång resväg till skolan. Vissa elever har talat om för några av sina lärare vad de behöver för stöd i undervisningen, medan andra inte har gjort det och någon uttrycker att "de kanske tror att jag fixar det".

I granskningen framkommer inte någon enhetlig bild av hur lärare och mentorer uppmärksammar elevers stödbehov. Det finns elever i urvalet som själva beskriver att de behöver hjälp i sin inlärningsituation. Eleverna säger att utbildningen är svår, bland annat för att det är för många kurser på en gång, att det är för mycket inlämningsuppgifter och att de inte förstår vad de ska göra på lektionerna. För samma elever uttrycker lärarna att de inte anser att eleverna har några inlärnings svårigheter utan att problemet är deras inställning och höga frånvaro samt att de inte orkar eller vill lämna in inlämningsuppgifter. Lärarna uppfattar därför inte att eleverna behöver några anpassningar eller något stöd i den ordinarie undervisningen utan om eleverna kommer till skolan och går på lektionerna kommer de att klara kurserna. Rektor, lärare och mentorer ger i sina beskrivningar över vissa av eleverna uttryck för att mycket av elevernas svårigheter handlar om omständigheter som ligger utanför skolan.

För andra elever i urvalet beskriver lärarna att de i undervisningen uppmärksammat att eleverna skulle behöva någon form av anpassningar som exempelvis mer struktur, mer tid med en lärare eller undervisning i mindre grupper. Lärarna har uppmärksammat detta bland annat genom att eleverna inte får något gjort eller inte lämnar in inlämningsuppgifter i tid. Lärare och elever beskriver att vissa av eleverna får enskild undervisning eller undervisning i liten grupp av till exempel specialpedagogen, men det handlar till största delen om tidigare kurser som eleven behöver arbeta ikapp. De stödåtgärder, som enligt lärarna skulle behöva vidtas i aktuella kurser kräver insatser som det inte finns utrymme för i organisationen. Såväl rektorn som övrig personal uppger att klasserna i många av de ämnen där eleverna har svårigheter är stora och att de endast är en lärare per klass. Det finns därför för lite tid för lärarna att stödja de elever som behöver stöd.

Kartläggning och utredning av elevernas behov

Eleverna berättar att när de börjar komma efter med uppgifterna är det svårt att komma ikapp. Eleverna uppger för Skolinspektionen att vissa lärare och mentorer känner till vad de behöver i undervisningen för att undervisningen ska fungera bra för dem. Flera elever uppger att de inte vet om lärarna känner till vad de har för behov av stöd i undervisningen. Men vissa av eleverna uttrycker att lärarna nog inte känner till att de tycker att kurser är för svåra. Vidare beskriver eleverna vad de själva tycker fungerar bra i undervisningen. Det eleverna framför allt lyfter fram är undervisning antingen enskilt eller i liten grupp tillsammans med specialpedagogen eller i något fall tillsammans med mentorn. En elev säger "hon förklarar så att jag förstår, ser till att man inte slappnar av. Hon har tid att sitta med mig hur länge som helst, det har inte andra".

Vid Skolinspektionens intervjuer med lärare och mentorer framgår att vissa elevers kunskapsnivå klarlagts med hjälp av diagnostiska prov i olika kurser. Vissa lärare uppger att de hört från andra lärare att några av eleverna har behov av stöd i någon form. Vissa lärare beskriver även att de haft samtal med eleverna om vad de har för behov. Men flera lärare och mentorer uttrycker att de inte känner till elevernas behov eller förutsättningar innan de börjar undervisa eleverna och att de önskar att de hade haft sådan information i ett tidigt skede. Överlämnanden från tidigare skolor förekommer i liten utsträckning. Lärarna uppger att de borde få mer information om eleven och elevens behov för att kunna undervisa eleverna i urvalet på ett bra sätt. Flera lärare och mentorer uttrycker att det inte skett någon utredning kring elevernas behov, men att det borde ske. Lärare, mentorer och rektorn uppger att flera elever i urvalet skulle klara sig bra och kunna ta del av ordinarie undervisning bara de kom till skolan. Deras förklaring till elevernas frånvaro är bland annat att eleverna är skoltrötta, saknar motivation och "sitt inre driv". Intervjuerna visar att orsaken till elevernas frånvaro inte är utrett.

Enligt rektorn och lärare är rutinerna på skolan sådana att en elevs mentor ska kontaktas om en elev riskerar att inte nå kunskapskraven, till exempel vid hög frånvaro. För flera av eleverna i urvalet har detta dock inte fungerat. Lärare beskriver att de för vissa elever har informerat mentorer när de uppmärksammat att eleverna haft hög frånvaro eller när de upptäckt att eleverna behöver annat stöd än vad lärarna kan ge i klassrummet. Ansvaret ligger då på mentorerna att föra ärendet vidare till elevhälsoteamet.

Vissa mentorer anmäler behovet relativt snabbt till elevhälsoteamet när de uppmärksammar att en elev kan behöva stöd, medan andra avvaktar. Orsaken till att stödbehovet, inte anmäls till elevhälsan i större utsträckning uppges

bland annat vara tidsbrist och att mentorerna inte har möjlighet att träffa eleverna, bland annat på grund av elevernas frånvaro. För några elever i urvalet uppger mentorer att elevernas behov av stödåtgärder borde ha anmälts tidigare till elevhälsoteamet än vad som gjorts. Det framgår av intervjun med elevhälsan och mentorer att en av elevernas behov av stöd konkret har diskuterats i elevhälsoteamet men att behovet av stöd ännu inte utretts av mentor, lärare eller elevhälsan. Trots att en elevs skolsituation kan ha tagits upp i elevhälsoteamet, framgår det av intervjuer att inte alla elevhälsans kompetenser aktivt tas till vara vid kartläggning och utredning av elevernas behov.

Utforma och genomföra stödinsatser

Skolinspektionens intervjuer med lärare, mentorer och rektor visar att lärare och mentorer vidtar olika stödåtgärder på individnivå och organisationsnivå samt även i viss utsträckning på gruppnivå, för eleverna i urvalet. Detta framgår även av de dokument som Skolinspektionen tagit del av. Eleverna ger exempel på att de får gå till specialpedagogen och sitta enskilt med henne så mycket de vill. Vid intervjuer med lärare och specialpedagog framkommer att det framför allt är i de kurser eleverna fått F i tidigare årskurser som eleverna kan gå till specialpedagogen och få hjälp med att arbeta med sina så kallade "rester". Ofta är det inlämningsuppgifter som eleverna i urvalet inte hunnit med innan kursen avslutades.

Vid intervjuer med lärare och mentorer framgår att de enskilda lärarna och mentorerna försöker ge eleverna det stöd de kan, till exempel genom att dela upp eleverna i mindre grupper i något ämne. Lärarna uttrycker dock en viss frustration över att de ser att eleverna behöver en annan typ av undervisning som de inte kan ge, till exempel undervisning i liten grupp eller enskilt. En lärare säger att hon vet hur hon skulle behöva göra med en enskild elev, men det blir omöjligt när man har runt 30 elever. "Vi gör så gott vi kan, vränger ut och in på oss varenda dag".

Andra stödåtgärder som skolan använder sig av är att reducera utbildningen för elever. Rektor, lärare och elever uppger att eleverna läser färre kurser när det blir för mycket. Andra exempel på stöd eleverna kan få är att få gå om en årskurs om de riskerar att inte nå kunskapskraven. Det framgår även att rektorn vidtagit olika åtgärder på organisationsnivå för att stödja eleverna att nå kunskapskraven. Till exempel har rektorn tagit timmar från de ämnen där det går bättre för eleverna och lagt på ämnen som eleverna tycker är svårare och där resultaten är sämre. Ytterligare en åtgärd har varit att samläsa vissa kurser

med gemensamma moment, till exempel har fyra kurser i djurämnena samlästs i årskurs 1. Det framgår dock av inskickat dokumentation att denna åtgärd inte resulterat i godkänt studieresultat för eleverna i urvalet. Vid intervjuer med rektor och lärarna framgår inte att det förs diskussioner om hur undervisningen kan anpassas och ändras utifrån eleverna i urvalets förutsättningar och behov.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att Jällagymnasiet behöver utveckla sitt arbete med att uppmärksamma och utreda elevernas behov av stödinsatser. Skolan behöver utreda hela elevens skolsituation för att kunna identifiera vilka behov eleven har. Vidare behöver skolan utreda orsaken till en elevs frånvaro då detta kan vara ett tecken på att eleven behöver stödinsatser i någon form. Utredningen behöver fokusera på individens förutsättningar och behov, men även på faktorer på grupp- och organisationsnivå. Skolan behöver även utveckla sitt arbete med att utforma och genomföra åtgärder och då utgå från resultaten av utredningen för att kunna sätta in adekvata åtgärder. Detta då granskningen visar att de stödinsatser som ges inte baseras på en kartläggning av elevens behov av stöd, utan är åtgärder som erbjuds generellt på skolan. I arbetet med att kartlägga, utreda och genomföra stödinsatser behöver även elevhälsans alla kompetenser tas tillvara. Skolinspektionen bedömer även att skolan behöver säkerställa att eleverna i urvalet får de extra anpassningar och det särskilda stöd som de enligt skollagen har rätt till.

Motiveras eleven till att delta i och genomföra de åtgärder som formulerats för att eleven ska kunna nå kunskapskraven?

Här granskas skolans arbete för att säkerställa att eleverna motiveras till att genomföra de stödinsatser som är överenskomna, till exempel särskilda insatser för att främja deltagande vid specialiserade stödtillfällen eller åtgärder inom ramen för ordinarie undervisning.

Vissa elever i urvalet beskriver att de trivs på skolan, medan andra ger uttryck för att de inte gör det. De flesta av de intervjuade eleverna beskriver att de har förtroende för en eller ett par vuxna på skolan. Det framkommer att kontakten mellan elever och mentorer fungerar väldigt olika. En del elever uppfattar till

exempel att mentorn är den som har den övergripande bilden av deras utbildning, medan andra beskriver att de inte alls känner sina mentorer eller att mentorerna känner dem.

Vid intervjuer med rektorn, lärare och mentorer framkommer att de anser att mentorsrollen är väldigt viktig för att eleverna ska må bra och klara av sin utbildning. Rektorn uppger att mentorn är den som ska känna eleven bäst och att "mentorskapet är en viktig del av det här med avhopp, att bli sedd och bemött". Lärarna uttrycker att skolan har en strategi att det är mentorerna som i första hand är ansvariga för eleverna och deras studieplan. Vissa mentorer har sina mentorselever i undervisning redan i årskurs 1 medan andra har det först i årkurs 2 eller 3. Det finns även mentorer som inte har sina mentorselever i undervisning något år. Enligt rektorn är det inte avgörande om en mentor undervisar sina mentorselever, det viktigaste är att deras relation är bra. Mentorerna uppger dock att det blir svårt att lära känna eleverna och skapa relationer med dem, vilket är en förutsättning för att de ska kunna ta sitt ansvar som mentorer.

Synen på eleverna och deras möjligheter att lyckas skiljer sig åt mellan olika lärare och mentorer. I de fall mentorerna känner sina mentorselever och deras behov uttrycker de att det går att stötta eleverna på ett helt annat sätt än när de inte känner eleverna. I de fall där lärare eller mentorer inte känner eleverna beskrivs eleverna på ett annat sätt. Mycket ansvar läggs då på eleven och personalen uttrycker inte samma tillit till elevernas förmåga som för de elever de känner. Det som beskrivs är att skolan erbjuder stöd, men eleverna tar inte emot hjälpen, och att problemet är inte att det inte finns hjälp att få, problemet är att få eleverna att vilja.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att Jällagymnasiet behöver utveckla ett skolövergripande arbetssätt som ger både mentorer och lärare bättre verktyg att främja relationen mellan lärare, mentorer och elever. Mentorerna och eleverna i urvalet har inte alltid möjlighet att lära känna varandra. Att lärare och mentorer inte känner sina elever kan få konsekvenser för deras möjlighet att skapa motivation för eleverna att ta del av stödinsatser.

Metod och material

Under hösten 2014 och våren 2015 granskar Skolinspektionen skolornas arbete att förebygga studieavbrott vid 31 skolor i landet. Av dessa skolor har 8 kommunala huvudmän och 23 fristående huvudmän granskats.

Granskningens utgångspunkt har varit djupintervjuer med ca fem elever per skola som vid tidpunkten för granskningen var inskrivna på yrkesprogram. Urvalet av elever har baserats på en riskvärdering av elevens stödbehov, där elever med störst stödbehov valts ut för granskningen. Valet av elever har utgått från risksignaler från betygskatalog tillsammans med omfattande frånvaro. Granskningen har genomförts genom att inspektörerna inför besöket i skolan har tagit del av de utvalda elevernas individuella studieplaner, eventuella åtgärdsprogram och en sammanställning av skolans dokumenterade systematiska kvalitetsarbete.

Vid besöket har de utvalda eleverna intervjuats enskilt. Även de utvalda elevernas mentorer har intervjuats enskilt. Dessutom har lärare, rektorn och representanter för elevhälsan och studie- och yrkesvägledningen intervjuats.